

ZSOMBOLYA

Zsombolya, románul Jimbolia, németül Hatzfeld – város a román-szerb határ mellett, Temesvártól 45 km-re Nyugatra. Lakosainak száma 2002-ben kevéssel haladta meg a 11 ezret, az egykori 8 ezres helyi német közösséget alig 500-an képviselik, magyarnak akkor 1650-en vallották magukat. Jelentősnek mondható még a roma lakosság (780 fő).

Zsombolyáról az első említés *Chumbul* név alatt az 1332-1337 évi pápai tizedjegyzékben történik 1333-ban. Egy 1489-es oklevélben *Combol* név alatt szerepel (Nagy Combol, Középcombol és Belső Combol formában), és ekkor a *Csombolyiak* birtokaként magyar fennhatóság alatt van. A török uralom alatt (1552-1718) lakatlan terület. 1723-ban a Mercy-féle térképen *Schumbul* név alatt, rétként szerepel.

A térség osztrák fennhatóság alá kerülését követően Zsombolyára a második nagy telepítési hullámban érkeztek a svábok, Mária Terézia (1740-1780) uralkodása alatt. Ekkor *Johann Wilhelm von Hildebrand* közigazgatási tanácsos javaslatára 402 házat építenek a jövővények számára a hajdani Schumbul, Rabi és Bederta rétek helyén. A telepesek 1766. június 11-én érkeznek meg *Johann Franz Sebastian Anton Blencknek* katolikus plébános vezetésével Trier, Pfalz, Mainz, Lotaringia és Luxemburg tartományokból (lásd *Stefan Jäger* festő alkotását, a Svábok betelepítése a Bánságba c. triptichont).

Letelepedéskor a helység két részből állott: a keleti rész a templommal Landestreu néven, és a nyugati rész Hatzfeld néven. 1768-ban Mária Terézia elrendeli a két rész egyesítését Hatzfeld név alatt. A helység nevét Mária Terézia miniszterelnökeiről, Karl F. A. Graf von Hatzfeld-Gleichen-ről (1718-1793) kapta.

1778-ban kerül magyar közigazgatás alá és először Temes, majd 1779-től Torontál vármegyéhez tartozik. *Csekonics József* (1757-1824) horvát származású osztrák tábornok 20 évig bérli, majd 1800-ban megveszi a Zsombolya körüli területeket a helységgel együtt.

Zsombolya 1786-tól kapja meg a hetivásárokat, majd 1791-től az évi vásárokat tartásának jogát. Az 1848-as harcok alatt tizenöt zsombolyai veszti életét. A zsombolyai temetőben nyugszik Maderspach Ferenc 48-as hős, Fehértemplom védője.

Maderspach Ferenc síremléke ¹

A város gyors fejlődésnek indul. 1857-ben megépül a Temesvár-Zsombolya vasúti pálya. 1863-ban kezdik meg Ybl Miklós tervei alapján a helység déli részén a Csitó (Csekolics) kastély építését. 1864-ben Bohn Stefan felépíti cserépgyárát. Ez az első zsombolyai ipari létesítmény.

1868-ban létesül az első pénzügyi intézmény Hatzfelder Sparkassa A. G. Név alatt. 1870-ben felépül az első gőzmalom, a későbbi Prohászka malom. 1878-ban épül a Cse-konics féle közigazgatási épület (a belső kastély), ahol ma a Polgármesteri Hivatal és az általános iskola

működik.

1879-ben épül a főleg magyarok által lakott Futok negyed (kolónia). 1883-ban megjelenik az első újság a *Hatzfelder Sontags-Zeitung*. 1899-ben áthelyezik az állomás mellől a temetőt. A helység hivatalos elnevezése: Zsombolya.

1902-ben épül a Jesuleum leányiskola, ma líceum. 1918-ban a háború következtében Zsombolya a Szerb Királyság részévé válik. 1924. április 10-én – az 1923. november 24-i belgrádi

¹ Forrás: Kalapis Zoltán: *Életrajzi Kalauz II.* <http://www.banaterre.eu/mayar/K/katonak.htm>

egyezmény alapján –, cserében a főleg szerbek lakta Módos és Párkány falvakért, Románia megkapja Zsombolyát.

1937-ben a Csekonics család gazdasági nehézségek miatt lebontatja a Csitó kastélyt, ugyanakkor a belső kastélyt megveszi a város és ide költözik a Polgármesteri Hivatal. 1938. augusztus 28-án a tűz martalékává válik az utolsó 1766-ban épült telepés ház is.

Az 1940. szeptember 5-én lemondásra kényszerített II. Károly román király Svájcba tartó különvonatát, a Vasgárda szeptember 7-én itt megtámadta, lövéseket adva le rá.

Zsombolya régi szobrai:

- 1) Szent Flórián-szobor, a tűzoltók védőszentje - A volt főtér közepén, egész alakos, magas, többsztagú talapzaton. 1866-os alkotás. Ma is, jó állapotban, *megvan*. 1990 után két alkalommal restaurálták.

- 2) Csekonics József generális mellszobra. Alkotóját nem ismerjük. – A belső kastélykertben állott, *nyomtalanul tűnt el*. Maga a kastély sincs már meg, lebontották. (Borovszky Samu, *Magyarország vármegyéi és városai, Torontál vármegye*, é. n. kb. 1913, p. 138, képét a 129. oldalon közli).

- 3) Kossuth mellszobor, mintázta Kallós Ede – Az állomás melletti parkban állott, látképeken be lehet tájolni, *nyomtalanul tűnt el*. (Borovszky S. *ugyanott*, felhasználhatatlan képét a 130. oldalon közli).²

Zsombolyán több új szobrot állítottak fel az utóbbi években, Kaba Gábor polgármestersége idején. Ezek közé tartozik a Petőfi szobor.

² Miklósik Ilona muzeológus, *XIX/XX. századi bánsági szobrok*: Zsombolya, kézirat.

A Petőfi szobrot 2002-ben avatták fel a *Költők sétányán*.

Zsombolya történetében kiemelkedő szerepe van Csekonics Józsefnek.

A Zsombolyai és javonnai Csekonics család 1753-ban nyert nemesi rangot, Csekonics Pál kőszegi területi táblai ügyvéd személyében. Grófi rangot a család 1864-ben kapott. Legjelentősebb birtokai Zsombolyán és a Bihar megyei Hosszúpályon voltak. Csekonics József (Kőszeg, 1757-1824) tábornok, a magyarországi lótenyésztés előmozdítása céljából II. József császár támogatásával létrehozta a mezőhegyesi méntelepet, amelynek uradalmát is megkapta. 1790-ben ezredes, s mint ilyen a hadsereg vágómarhákkal való ellátásáért felelt. 1806-ban munkájáért a Szent István-renddel tüntették ki és tábornoki rangot kapott.³

³ Miklósi-Sikes Csaba: *Fadrusz János és az erdélyi köztéri szobrászat a 19. században*, Székelyudvarhely-Sümege, 2003, 204. o.